

KURTULUŐUN DİYARI
ŞEHİTLİK VE ANITLARIYLA

KÜTAHYA

T.C.
Kütahya Valiliği
2015

30 Ağustos 1922'de Kütahya'nın işgalden kurtuluşu anısına hazırlanan "
Kütahya Hatırası" kartpostalı

“Şehitlik ve Anıtlarıyla Kütahya”

Hazırlayanlar:

Zülkarni YELDEMEZ

İl Kültür ve Turizm Müdürü

Uğur SOYLU

Bilgisayar İşletmeni

Baskı Yeri ve Yılı

Ekspres Matbaası, 2015

Ekspres Gazetecilik ve Mad. Ltd. Şti.

Menderes Bul. Ata Apt. Zemin Kat

KÜTAHYA

Tel: 0 274 216 00 01

Bu kitapçık İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanmış,
İl Özel İdaresinin katkılarıyla bastırılmıştır.

2.Baskı

SUNUŞ

Kurtuluş Savaşımızın en büyük muharebelerinden biri olan 26 Ağustos 1922'de Büyük Taarruz ile başlayıp 30 Ağustos 1922'de Zafertepeçalköy ve Dumlupınar'da Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat sevk ve idare ettiği Başkomutan Meydan Muharbesinin kazanılmasıyla milletimizin makus talihini yenilmiş, Türk topraklarını işgal eden sömürgeci devletlere karşı Türk Milletinin var olduğunu bir kez daha dünyaya duyurarak Türkiye Cumhuriyetinin temelleri bu topraklarda atılmıştır.

Genç Cumhuriyetimizin Kurucusu Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk Ordusunun kahramanlığı, Türk Milletinin azim, inanç,ve kararlılığı ile bağımsızlık ateşi büyük bir zafere dönüşmüştür.Gazi Mustafa Kemal Paşa Başkomutan Meydan Muharebesinin ikinci yıldönümünde Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı temel atma töreninde yaptığı konuşmasının da özellikle gençlerimize seslenerek “ Ey yükselen yeni nesil ! İstikbal sizsiniz.Cumhuriyeti biz tesis ettik, onu ila ve idame edecek sizsiniz” veciz sözünü söylemiştir.

Bu toprakları bize vatan olarak bırakan aziz şehitlerimizi bir kez daha rahmet, minnet ve şükranla anıyor ikinci baskısı yapılan “Şehitlik ve Anıtlarıyla Kütahya “ kitapçığının hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Şerif YILMAZ
Kütahya Valisi

1930 Cumhuriyet Caddesi

MİLLİ MÜCADELEDE KÜTAHYA

Milli mücadele yıllarının en yoğun olaylarına sahne olan Kütahya; bu dönemde işgal görmüş, iç çatışmalarda hırpalanmış ancak işgalcilere son darbenin de vurulduğu yer olmuştur.

Eski Askerlik Dairesi Başkanı Nüzhet Bey başkanlığında Kütahya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulduğu 20 Eylül 1919 tarihi, Kütahya'da milli mücadelenin başlangıç tarihidir. (Piriştineli) İsmail Hakkı Bey komutasında oluşturulan 350 kişilik müfreze, İngilizleri Kütahya'dan çekilmek zorunda bırakmıştır. Kuva-yı Milliye Teşkilatı, İsmail Hakkı Bey komutasında 21 Temmuz 1920 tarihinde Kütahya Milli Alayını kurmuştur. Bu Alayı denetlemek üzere 6 Ağustos 1920'de Mustafa Kemal Paşa Kütahya'ya gelmiştir. Bunu duyan bütün Kütahya halkı sokaklara dökülmüştür.

Mustafa Kemal, Milli Alayı denetlemiş, hükümet konağına kadar yürümüş, bir süre dinlendikten sonra, Kütahya'nın ileri gelenleri ile görüşmüştür. Atatürk'ün denetledikten sonra övdüğü Kütahya Milli Alayı, milli mücadele yıllarında önemli görevler üstlenmiş, işgal yıllarında büyük yararlılıklar göstermiştir.

Denetim sonrasında Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa, kendi el yazısıyla Kütahya halkı için Mutasarrıf Sait Bey'e takdirname vermiştir.

Kurtuluş Savaşının en büyük muharebelerinden biri olan Büyük Taarruz; 26 Ağustos 1922'de Kocatepe'de başlamış, 30 Ağustos'ta Zafertepeçalköy'de Büyük Komutan Gazi Mustafa Kemal'in Başkumandan Meydan Muharebesini kazanması ile Türkiye Cumhuriyetinin temelleri Kütahya'da atılmıştır. Dumlupınar'da "**Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir. İleri..!**" emri ile düşman bu topraklardan çıkarılmıştır.

6

“Kütahya Mutasarrıfı Sait Beyefendiye...

Büyük Millet Meclisi'nin selâm ve ihtiramını muhterem halkımıza, kahraman orduya ve hamiyetkâr memurine tebliğ etmek üzere Kütahya'yı ziyaret eden heyetimiz burada gördüğü mefharetbahş ve itmi'nanaver tezahürat-ı samimiye ve âliyeden dolayı fevkalâde müftehir ve mesrurdur. Vatanperver Kütahya ahalsininin malî fedakarlığı, maddi ve manevi himmet ve mesaisiyle beş on gün zarfında ihzar ve teçhiz edilen binlerce mevcuda balığ kıtat-ı askeriyenin giriştiğimiz dini, milli, vatani mücadelede muzafferiyetimizi temin edecek kahraman bir zümre olarak isbat-ı fedakârî edeceğimden eminiz. Gerek zat-ı âlileriyle Müdafaa-i Hukuk Heyet-i gayyüresini, gerek umum Kütahya halkının mucib-i mübahhat olan himematından dolayı hissettiğimiz “Şükranı” Büyük Millet Meclisi namına beyan ile arz-ı veda eder ve işbu ihsanat-ı mahmedetkaranemizin aynen bütün ahaliye tebliğ buyrulmasını rica eyleriz.”
6 Ağustos 1920

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

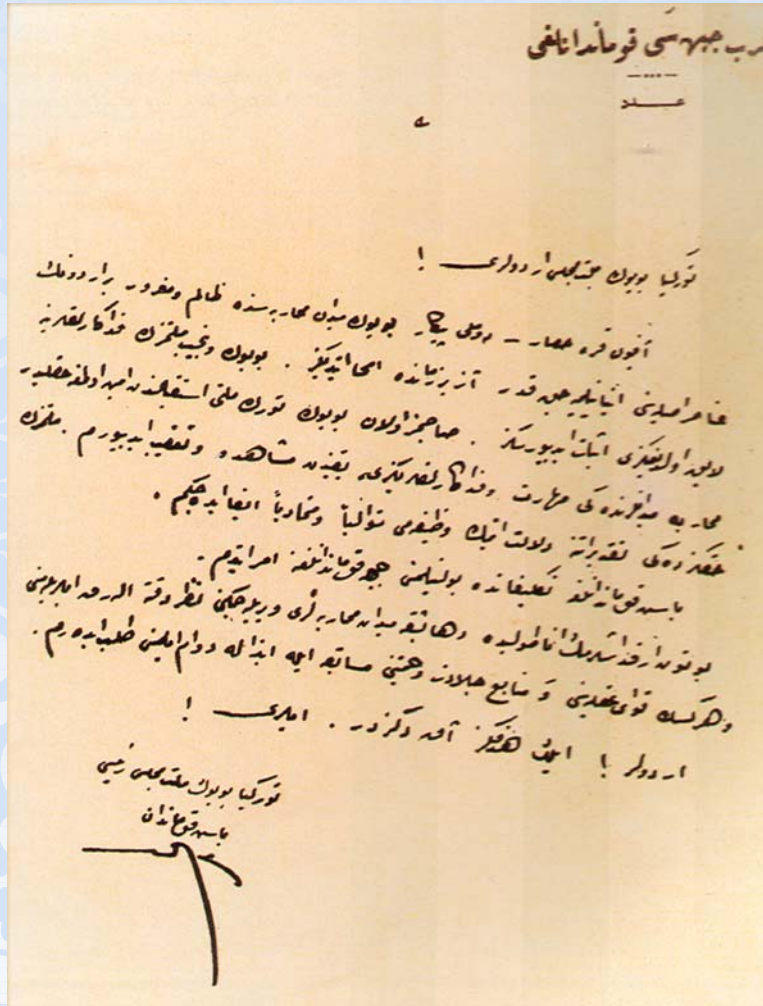
Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları :

Afyonkarahisar – Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesinde zulmedici ve gururlu bir ordunun asıl unsurlarını inanılmayacak kadar az bir zamanda yok ettiniz. Büyük ve soylu milletimizin fedakarlıklarına yaraşır olduğunuzu kanıtlıyorsunuz. Sahibimiz olan Büyük Türk Milleti, geleceğinden güven duymaya haklıdır. Muharebe meydanlarındaki beceriklilik ve fedakarlıklarınızı yakından görüyor ve izliyorum. Milletimizin hakkınızda verdiği değere aracılık etmek görevini, arkasına bırakmayarak, devamlı yapacağız.

7

Ordular: ilk hedefiniz Akdeniz' dir, ileri !.. 01 Eylül 1922 Dumlupınar

T.B.M.M Reisi
Başkumandan
Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Atatürk'ün Kütahya Sultanisinde Yaptığı Konuşma

24 Mart 1923

8

Muallime Hanımlar ve Muallim Efendiler;

Bu irfan sakfi altında hepimizi bir arada görmekten ve cümlelerinizi birden selamlamaktan fevkalade memnun ve bahtiyarım. Müdür Beyefendinin çok güzel tasvir ve izah eydikleri gibi memleketimizi, heyeti içtimaiyemizi hedefi hakikate, hedefi saadete isal için iki orduya ihtiyaç vardır. biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin istikbalini yoğuran irfan ordusu. Bu iki ordunun her ikisi de kıymetlidir, alidir, feyizlidir, muhteremdir. Fakat bu iki ordudan hangisi daha kıymetlidir, hangisi yekdiğerine müreccahtır? Şüphesiz böyle bir tercih yapılamaz, bu iki ordunun ikisi de hayatidir.

Yalnız siz irfan ordusu mensupları, sizlere mensup olduğunuz ordunun kıymet ve kudsiyetini anlatmak için söyleyeyim ki sizler ölen ve öldürebilen birinci orduya niçin öldürüp niçin öldüğünü öğreten bir orduya mensupsunuz.

Muhterem Muallime Hanımlar ve Muallime Beyler; biz iki ordudan birincisine, vatanı çiğnemeye gelen düşman karşısında kan akıtan birinci orduya, bütün dünya bilir ve bütün dünya şahit oldu ki, pek mükemmelen malikiz... Bir millet irfan ordusuna malik oldukça, muharaebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin payidar neticeler vermesi ancak irfan ordusu ile kaimdir...

...Artık bundan sonra aynı kuvvet, aynı faaliyet, aynı himmetle irfan ordusu için çalışacak ve birincide olduğu gibi bu ikinci ordudan dahi emeklerimizin, faaliyetlerimizin, himmetlerimizin, mes'ut ve muzaffer semelerini aynı parlaklık ve fevzî bereketle istihsal edeceğiz.

...Bir ordunun kıymeti, zabitan ve kumanda heyetinin kıymeti ile ölçülür. Siz Muallime Hanımlar ve Muallim Beyler, sizlerde irfan ordusunun zabitan ve kumanda heyetisiniz...

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı Temel Atma Töreni Konuşmaları

30 Ağustos 1924 günü, Başkomutan Meydan Muharebesi Zaferinin Kutlanması ve “Şehit Asker” Anıtının açılması dolayısıyla düzenlenen törene çeşitli kesimlerden birçok kişi katılmıştır.

27 Ağustos günü Ankara’da bir askeri birlik, birçok binek ve yük otomobilleri ile Afyon istikametinden Zafertepe’ye (Keyftepe) gönderildi.29 Ağustos günü de Cumhurbaşkanı Atatürk, bazı bakanlar ve milletvekilleri ile bunlara refakat eden kişilerle birlikte hareket etmişlerdir.Aynı gün İstanbul’dan hareket eden bir trenle törene katılacak çeşitli kurum ve kuruluş temsilcileri ile binlerce kişi hareket etti.

Cumhurbaşkanı Atatürk ile birlikte eşi Latife Hanım, Başvekil İsmet İnönü, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp, Milli Eğitim Bakanı Vasıf Çınar, Bayındırlık Bakanı Süleyman Sırrı Bey, milletvekili ve gazeteciler aynı trenle 30 Ağustos günü Afyon’a geldiler. Ankara’dan T.B.M.M. Başkanı Fethi Okyar, İzmir’den Ali Fuat Paşa, Kazım Paşa, İzzettin Çalışlar, Ali Hikmet ve Şükrü Naili Paşalar, Eskişehir’den Kemaleddin Sami Paşa da müteakiben Afyon’a gelmişlerdir.

Atatürk’ün ve milletvekillerinin otomobilleri bu tarihi törene katılanlara tahsis edildi.Afyon’dan Zafertepe’ye kabileler halinde insan taşındı.Zafertepe’de kurulan bir Tak’in altından geçilerek törene başlandı.

Zafertepe’de birçok kişi değişik konuşmalar yaptılar.Bu konuşmalar gerek zaferin anlamı ve önemi bakımından gerekse tarihi hatıraları bakımından çeşitli özelliklere sahiptir.Ayrıca edebiyat tarihçileri, sosyologlar, halk bilimciler ve harp tarihi ile ilgilenen kişiler için de önemli mesajlar taşıyan konuşmalar; bir milletin duygusunu ortaya koyması bakımından dikkate değerdir.

Bu konuşmalar, o günkü gazeteler ve Hakimiyet-i Milliye Matbaası tarafından 1924 yılında yayınlanan “Başkumandan Meydan Muharebesi Devr-i Senevi Merasimi”adlı kitapta yayınlanmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Başkomutan Meydan Muharebesi'nin İkinci Yıl Dönümünde Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı Temel Atma Törenindeki Konuşması 30 Ağustos 1924

10

Efendiler, Meydan Muharebesi ve onun son safhası olan bu 30 Ağustos Muharebesi Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Tarih-i millimiz çok parlak ve çok büyük zaferlerle doludur. Fakat, Türk Milletinin bu-rada ihraz ettiği zafer kadar netice-i kat'iyeli ve bütün tarihe; yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekte kafi tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyorum.

Hiç şüphe etmemelidir ki, yeni Türk Devleti'nin, genç Türk Cumhuriyeti'nin temeli burada tarsin olundu. Hayat-ı ebediyesi burada terviç olundu. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada pervaz eden şehit ruhları devlet ve cumhuriyetimi-zin ebedi muhafızlarıdır. Burada esasını vazettiğimiz "Şehit Asker" abidesi işte o ruhları, o ruhlarla beraber gazi arkadaş-larını, fedakâr ve kahraman Türk Milletini temsil edecektir. Bu abide, Türk vatanına göz dikenlere Türk'ün 30 Ağustos gü-nündeki ateşini, süngüsünü, savletini, kudret ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.

Efendiler, son sözlerimi münhasıran memleketimizin gençli-ğine tevcih etmek istiyorum.

Gençler:

Cesaretimizi takviye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile, insanlık meziyetinin, vatan muhabbe-tinin fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız.

Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz tesis ettik; onu ila ve idame edecek sizsiniz.

Arkadaşlar, bu gaza ve şahadet diyarını terk ederken "Şehit Asker'i hep beraber hürmet ve tazimle selamlayalım."

Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı Temel Atma Töreninde Konuşması

30 Ağustos 1924

11

30 Ağustos sabahı iki günden beri güneyden ve kuzeyden yapılan taarruzlarla Batıya çekilmekten ve Dumlupınar Grubuyla birleşmekten alıkonulmuş olan düşman asli kuvvetleri 29-30 (Ağustos) gecesi Güneyden devam eden gece hücumlarına rağmen Hamurköy ve Doğusundaki kuvvetlerini uzun ve zorluklarla dolu gece yürüyüşleriyle birçok döküntüler bıraktıktan sonra Çalköy bölgesine çekilebilmiş; 29-30 (Ağustos)'da Çalköy civarında 14. Süvari Tümenimiz'in hücumuna uğrayarak hayli zayıf vermiştir.

Ve 30 Ağustos sabah erkenden kuzey ve güneye ayırdığı hafif perde hatları gerisinden batıya doğru çekilmeye tesfus etmiş ise de Batı Cephesi Komutanlığınca düşmanın bu maksadı tamamen anlaşılmıştır.

30 Ağustos günü için 1. ve 2. Ordularla, Süvari Kolordusuna düşmanın tamamen sarılarak imhası görevi verilmiştir. 4. Kolorduya mensup 11. Tümen Çalköy güneyinden, 5. Tümen Selkisaray kuzey-batısından, 23. Tümen Aslıhanlar kuzeyinden, ve 3. Tümen ile Çalköy istikametinden taarruz edecek; bu suretle 1. Ordu güneyden ve 2. Ordu kuzeyden bastırarak Adatepe bölgesine sıkıştırılan düşman kuvvetleri tamamen ezilecekti. Süvari Kolordusu Kızıldaş deresi vadisini Saraycık-Belova'da keserek düşmanın batıya doğru kaçmasına meydan vermeyecekti.

30 Ağustos sabahı Aslıhanlar üzerinden Dumlupınar istikametine gitmek isteyen düşman birlikleri bu bölgedeki 23. Tümen tarafından engellenmiş, öğleden itibaren kuzeyden, doğudan ve güneyden etkisini göstermeye başlayan 5. ve 4. Kolordularımızın topçu ve piyade atışlarında oluşan çok büyük bir ateş 4-5-9-12 ve 13. Tümenlerle batıya doğru çekilebilen diğer bazı kısımlarından oluşan asli kuvvetleri birçok esir ve telefata vermiş ve toplar, otomobiller ve bütün ağırlık ve araç-gereçlerini tamamen bırakarak perişan edilmiştir. Piyade birliğimiz tarafından ancak akşam geç vakit tutulmuş olan Kızıldaş deresi vadisi yönünden kaçabilmiş döküntüler kısmen o gece ve ertesi günü o civardaki birlikler tarafından esir edilmiş ve bir kısmı da Saraycık ve Belova istikametlerinde Kızıldaş deresi vadisini kesmiş olan Süvari Kolordumuzun hücumuna uğrayarak Murat dağlarına atılmış ve daha sonra bunlar dahi teslimiyete mecbur olmuşlardır.

Bu muharebeye Başkomutan Muharebesi denilmesinin sebebi; kesin sonucu sağlamasından, 2. Ordunun istikametinde muharebe meydanında bulunan Başkomutanın sevk ve denetimi altında cereyan etmesinden ve Batı Cephesi ordularının bu güne Başkomutan günü ismi verilmesini arzu etmelerindedir.

Ordularımız içinde bir tarihi hatıra olmak ve Başkomutanımız'a sevgi ve bağlılık ve sonsuz güvenimize yeni bir delil olmak ve bu 30 Ağustos 1924 muharebesine Başkomutan Muharebesi ismi verilmiştir.

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri Albay Nazım'ın Şehit Düşmesi ve Yumruçal ile Nasuhçal Cepheleeri 15-16 Temmuz 1921

İlimiz Merkez Çavuşçiftliği, Göçeri, Kızılcaören ve Erikli arasında kalan Yumruçal ve Nasuhçal tepelerinde Milli Kuvvetlerimizin savunma mevzileri yer alıyordu.

15 Temmuz da başlayan taarruzdan önce 40. Alay Komutanı tarafından Yumruçal Tepe önündeki tepenin tutulması gerekiyordu. Bu tepenin tutulmadığını gören 4. Tümen Komutanı Yarbey Nazım Bey, Karargah Muhafız Süvari takımı ve subayları ilk tepeyi tutmak için taarruza geçmiş, ancak Yunanlıların makineli tüfek ateşi ile karşılaşmıştı. Nazım Bey yaralanmış emir Subayı, personel müdürü, bazı subaylar ile muhafız takımının birçok erleri şehit olmuş, Tümen Kurmay Başkanı ve bazı erler yaralanmıştı. Emir Çavuşu, Yarbey Nazım Beyi atına alarak geri çekilmiş, ancak yaralı Kurmay Başkanı Yunan hatlarında kalmıştı. İlk tedaviden sonra Çögürler Seyyar Hastanesine gönderilen Nazım Bey hastanede Şehit olmuştu. Saat 11.00 de Yumruçal Tepesi düşmüş ve Nasuhçal Tepesi

tarafından Yunanlılar yarma yaparak Türk birliklerinin sol kanadını kuşatmak istemişler ancak başarılı olamamışlardır. “16 Temmuz 1921’de yoğun düşman ateşi altında kalan Nasuhçal mevzilerinde barınılamaz duruma gelinmiştir. Bu arada 3. Kafkas Tümeni 11. Piyade Alay Komutanı, iki tabur komutanı ile birkaç subay ve birçok er şehit düşmüştür. Bunun üzerine 4. Grup birlikleri geri çekilmeye başlamış, eşya ve donatım Alayunt üzerinden kuzeye, birlikler ise Belkavak, Muhat üzerinden Lütfiye’ye bir kısmı da Avdan, Akoluk yönünden Söğütüyayla’sına çekilmişlerdir. Bu muharebe sonucunda düşen Nasuhçal ve Yumruçal mevzileri

arasından bir gedik açan Yunanlılar birliklerini cepheye sokmuşlardır. Atatür’ün çok sevdiği bir komutan olan Albay Nazım Bey’in naaşı, Meclis ve halkın katılımı ile Hacıbayram Camiinde yapılan cenaze töreniyle 30 Temmuz 1921 de Cebeci Askeri Mezarlığına defnedilmiştir. 31 Ağustos 1988 yılında Albay Nazım Bey’in naaşı Devlet Mezarlığına nakledilmiştir. Albay Nazım Bey; Osmanlı, Alman, Avusturya-Macaristan nişan ve madalyaları ile T.B.M.M. tarafından İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Halide Edip Adivar, Nazım Bey’in şehit düşmesini “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı eserinde şöyle anlatmaktadır. “Dün sipere erlerle beraber girmiş orada dövüşmüştü. Oraya girmeden yarım saat önce bana telefon etti. –Ben sipere gidiyorum, dövüşeceğim, dedi. Nazımın göğsünü kurşuna açtığını söylüyorlar. Mini bir bölmede üzerinde büyük bir bayrak örtülü olan Nazım yatıyordu. Doktorun bayrağı kaldırdığını gördüm. O, yatağın üzerine eğilmiş komutanı öperek veda ediyordu. Sonra bayrağı tekrar örtterek dışarı çıktı. Evet bu, Nazım’dı. Topçu üniforması ile elleri göğsü üzerine kavuşmuş yatıyordu. Başında mavi tepeli, kahverengi kalpağı vardı. Ne tuhaf! Toprağa dönecek bu cesedin içinde Nazım’ın ruhu bir zaman yaşamıştı. Ela gözleri açıldı. Her zamanki ifadesini taşıyordu. Dünya’nın bir melodram olduğunu ifade eden gülümsemesi yüzü toprak oluncaya kadar sürüp gidecekti.

ORGENERAL ASIM GÜNDÜZ

(1880-1970)

Kütahya Rüştîyesi'nden sonra, Kuleli Askeri İdadisi'ne, oradan da İstanbul Harbiye Mektebi'ne girmiş, 1905'te kurmay yüzbaşı olarak Erkan-ı Harbiye Mektebi'ni bitirmiştir. Almanya'da dört yıl süreyle kıt'a kurmaylık stajı görmüştür. Balkan Savaşları sırasında Genel Karargah'ta Harekat Şubesi'nde görev yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nda 20. Ve 3. Kolordu ile Filistin Cephesi Kurmay Başkanlıkları'nda, 48. Tümen Komutanlığı ve 2. Kolordu Komutan Vekilliği'nde bulunmuştur. Çarpışmalarda gösterdiği başarı üzerine miralaylığa (albaylığa) yükseltilmiş, Mondros Mütarekesi'nden sonra Harbiye Nezareti'nde görev almıştır.

1921 Temmuzunda Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Ankara'ya geçmiştir. Batı Cephesi Kurmay Başkanlığı'nı üstlenerek Sakarya ve Başkomutan Meydan Muharebeleri'nde büyük başarı göstermiştir. Sakarya Savaşı'ndaki gayret ve hizmetlerinden ötürü Büyük Millet Meclisi tarafından "Altın Liyakat" ve daha sonra "İstiklal Madalyası" ile ödüllendirilerek Tuğgeneralliğe yükseltilmiş, 31 Ekim 1922'de askeri temsilci olarak Mudanya Mütarekesi'ne katılmıştır. 1923'te Genelkurmay 2. Başkanlığı'na, daha sonra 8. , 9. ,ve 5. Kolordu Komutanlığı'na atanmıştır. 1926'da Korgeneralliğe yükseltilmiş, 1937'de Orgeneral olmuştur. Aynı yıl Montrö görüşmelerine katılan Asım Gündüz, Hatay, Balkan Antantları askeri mukaveleleri ile Kabil, Hayfa görüşmeleri gibi önemli görüşme ve toplantılarda askeri temsilci olarak bulunmuştur. 1943'de Yüksek Askeri Şurası üyeliğine atanmıştır.

Asım Gündüz, VIII. ve IX. Dönem Kütahya Milletvekilliği yapmıştır. Anıları ölümünden (14 Ocak 1970) sonra " Hatıralarım" (1973; yay. haz. İhsan İLGAR) adıyla yayınlanmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün

Kütahya'yı Ziyaretleri

* Gazi Mustafa Kemal Paşa, 6 Ağustos 1920'de Pozantı Kongresinden dönerken Kütahya'yı ziyaret etmiş, Milli Alayı denetleyerek hükümet konağında bir süre dinlenmiş, Kütahya'nın ileri gelenleriyle görüşmüştür. Kütahya'dan ayrılırken Mutasarrıf Sait Bey'e bir takdiname vermiştir.

15

* 30 - 31 Ağustos 1922'de, Başkumandan Meydan Muharebesini idare için Zafertepeçalköy ve dumluğınara gelmişlerdir.

* 24 Mart 1923'de eşi Latife Hanımla birlikte Kütahya'ya gelmişler, Kütahya Lisesinde düzenlenen toplantıya katılarak öğretmenlerle sohbet etmişlerdir. Atatürk o gün Kütahya Lisesinde öğretmenlere bir konuşma yapmıştır.

* 30 Ağustos 1924'te Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtının temel atma törenine katılmak üzere Zafertepeçalköy'e gelmişlerdir.

* 23-24 Ocak 1933'te Kütahya'da birgün konakladığı bu ziyaretinde Atatürk, kiremit ve çini fabrikasını, valilik, belediye ve bazı okulları gezmiş Kütahya Halk Evinde bir toplantıya katılmışlardır.

* 21 Haziran 1934'te Alayunt Tren İstasyonunda İran Şahı Rıza Pehlevi ile bir süre dinlenerek İzmir'e geçmişlerdir.

ŒEHİTLİK VE ANITLAR

16

DUMLUPINAR ŞEHİTLİĞİ

17

1914-1918 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı'nda dokuz cephede savaşmak zorunda kalan vatan evlatları bu defa da Sevr Antlaşmasını yırtmak, istiklali sağlamak amacıyla, 1919-1922 yıllarında, Mustafa Kemal'in çevresinde köylüsüyle-kentlisiyle, kadınıyla-erkeğiyle, doğulusuyla-batlısıyla, kuzeylisiyle-güneylisiyle amansız bir ölüm-kalım savaşına girerler. İşte bu savaşta – Kurtuluş Savaşında – cephede ve cephe gerisinde 137.000 şehit verilir. Şehitlerin 9.193'ü cephelerde 28.128'i hastane ve yollarda şehit düşmüştür. Ayrıca değişik bölgelerde işgallere direnenler, Kuva-yi Milliyeciler, İşbirlikçilerin tuzağına düşenler, isyancıların karşısında duranlar, ordunun ihtiyacını karşılamak için gece gündüz çalışanlar da büyük kayıplar verdiler. Böylece kayıp sayısı arttı. Bu şehitlerimizin aziz hatıraları için, Ankara-İzmir karayolunun 500 m iç kesiminde Kütahya İli Dumlupınar İlçesi sınırları içerisinde Cafer Gazi Türbesi ve eteklerine Kültür Bakanlığı tarafından Kurtuluş Savaşı boyunca tüm cephelerde şehit düşen 137.000 şehidimiz anısına Dumlupınar Şehitliği yapılmış Şehitlik, 30 Ağustos 1992 tarihinde büyük bir törenle ziyarete açılmıştır.

Şehitlik:

a) Büfe, b) Şadırvan, c) Namazgah, d) Üç Komutan Anıtı, e) Milisler Anıtı, f) 500 kişilik Şehit Mezarları ve Kitabeleri, g) Şehit Baba-Oğul Anıtı, h) Mehmetçik Anıtı'ndan oluşmaktadır.

ŞEHİT BABA-OĞUL ANITI

18

Bu anıt; 1912 yılında daha oğlu Mehmet 8 yaşında iken Balkan Savaşına katılmak için köyünden ayrılan, daha sonra sırasıyla Galiçya, Hicaz, Yemen, Kafkasya'da 11 yıl cepheden cepheye koşarak çarpışan Çetmili (Çetmi: Konya-Taşkent ilçesine bağlı bir kasabadır.) Kara Ali Çavuş ve oğlu Onbaşı Mehmet'in muhteşem destanını sembolize eder.

Çetmili Kara Ali Çavuş, Anadolu'da milli mücadele başlayınca, Doğu Cephesinden Kurtuluş Savaşına koşmuş, Başkomutan Meydan Muharebesi'nde 19 yaşındaki Alay Sancaktarı Mehmet Onbaşı ile karşılaşmıştır. Mehmet Onbaşı, O'nun 11 yıl önce bırakıp gittiği oğludur. Bu büyük asker, 31 Ağustos 1922 günü, 11 yıl sonra kavuşabildiği oğlunun kollarında şehit olmuştur.

Oğlu, Kahraman Onbaşı Mehmet ise 9 Eylül 1922'de İzmir'e giren Türk birliğinin başında şehit düşmüştür.

MİLİSLER ANITI

Milli Mücadelede şehit düşen sivil vatandaşlarımızı sembolize eden bir anıttır.

19

ÜÇ KOMUTAN ANITI

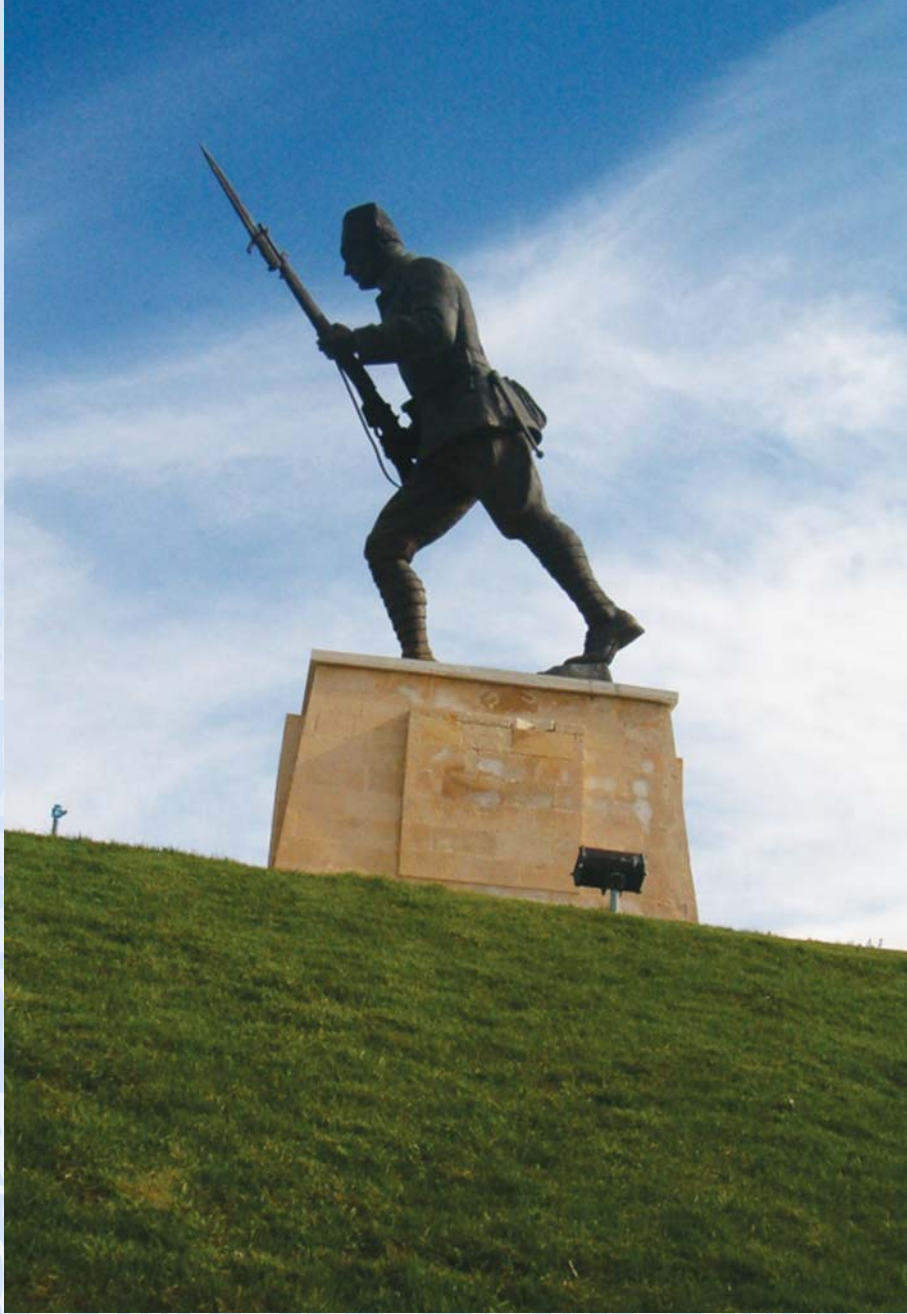
Milli Mücadelemizin üç büyük komutanı olan Atatürk, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ı anlatmaktadır.

MEHMETÇİK ANITI

20

Milli Mücadelede süngüsünü takmış düşman üzerine saldırmaya hazır binlerce Mehmetçimizi sembolize eden bir anıttır.

DUMLUPINAR İLK HEDEF ANITI

21

Bu Anıt; Başkomutan Meydan Muharebesinde, Mustafa Kemal Paşa'nın ordularına "Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini verdiği karargahın yeridir. 1954 yılında anıt alanı olarak tespit edilerek Maarif Vekaleti tarafından istimlak edilmiştir. Dumlupınar halkı tarafından 1959 yılında kurulan "Dumlupınar Abidesi Yaptırma Derneği" nin ülke çapında açmış olduğu kampanya semeresini vermiştir. Anıtın temeli, 30 Ağustos 1964 yılında sade bir törenle atılmış olup, Yüksek Mimar Mühendis Doğan Tekeli ve Heykeltıraş Yavuz Görey'e ait olan bu eser 30 Ağustos 1968'de kısmen bitirilmiş, tamamı ise 26 Ağustos 1972'de dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından ziyarete açılmıştır.

Anıt; Bronz Atatürk Heykeli, arka planda betonarme bir anıtsal yapı, bronzdan süvari birliklerini canlandırır rölyeften müteşekkildir. Atatürk Heykelinin yüksekliği 4 m., Beton fon yüksekliği 12 m.'dir. Bu fon, yıldırım şerarelerini göstermekte olup, Meydan Muharebesini sembolize etmektedir.

DUMLUPINAR ATATÜRK KARARGÂH EVİ

22

Halide Edip Adivar, Türkün Ateşle İmtihanı adlı eserinde Kurtuluş Savaşı sırasında Dumlupınar'da Mustafa Kemal Atatürk ve Nurettin Bey ile birlikte kaldıkları zamanı şöyle anlatır. "... Mustafa Kemal Paşa; Bana ayrılan odayı size veriyorum. Ben çadırda yatacağım..." dedi, sonra Nurettin Paşa'ya dönerek Kızılcadere'yi gösterin ona....." diye ekledi. 1929 yılında Yüzbaşı Salahattin tarafından yağlı boya tablosu yapılan ve romanda da bahsi geçen bu ev Kurtuluş Savaşımız sırasında Başkomutan Gazi Mustafa Kemal'in kaldığı, Karargah olarak da kullandığı bu ev aslına uygun olarak yeniden yapılmış ve "Atatürk Karargah Evi olarak" 30 Ağustos 2003'te ziyarete açılmıştır.

DUMLUPINAR KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın geçtiği bu topraklar üzerinde bu savaş anısına kurulmuş olup 30 Ağustos 1997 tarihinde Müze olarak ziyarete açılmıştır. Dumlupınar İlçe Merkezinde iki katlı müstakil bir binadır. Afyon Orman ve Su İşleri Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Müze Kültür ve Turizm Bakanlığının denetimindedir. Müzede Kurtuluş Savaşına ait çeşitli silah, kılıç vb. gibi malzemeler ile o günleri yansıtan fotoğraflar bulunmaktadır.

ZAFERTEPEÇALKÖY-ZAFER ANITI

1181 m. rakımlı tepede bulunmaktadır. 1964 yılında 220 Sayılı Yasa ile inşaatına başlanılmış, 1968 yılında tamamlanarak ziyarete açılmıştır. Anıt taş kaplamalı üçgen bloklardan oluşmakta olup, 40 x 50 = 2000 m²'lik bir alana dikilmiştir. Zafertepe'nin hemen eteğinde; anfi şeklinde tribünler, gazino, su deposu, çeşmeler, merasim pisti, muhafız kıtası için lüzumlu tesisler, otopark ve çeşitli binalar bulunmaktadır. Zafer Haftasının beşinci günü olan 30 Ağustos törenlerinin düzenlendiği yerdir.

23

30 Ağustos 1922 günü sabahı Mustafa Kemal Paşa, bu tepeye gelerek saat 14.00'dan itibaren Meydan Muharebesini rasat noktasından sevk ve idare eder.

Çatılmış silahların uzaktan görünüşü veya alev alev meşale hissini uyandıran Zafer Anıtı, asıl manası ile Kurtuluş Savaşını sembolize eder. Anıtı bir bütün olarak meydana getiren değişik yöndeki üçgen bloklar; milletimizin, yakın ve uzak milletlerin göstermeye hazırlandıkları haksızlığa fevran, iç ve dıştaki düşman kuvvetlerinin mukabil hareketlerini ve çeşitli müdahalelerden sonra, milletin tek vücut halinde birleşerek kazandığı 30 Ağustos Zaferini canlandırır ve gelecek nesilleri Türk milletini içte ve dışta meydana gelebilecek kötü tesirlere karşı, er geç birleşerek zafere gidebileceğini sembolize eder.

Mustafa Kemal Atatürk; o günü 30 Ağustos 1924'te Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı temel atma törenindeki konuşmasında şöyle anlatacaktır. “Çal köyün garbında ve şimalinde patlayan topların tarrakalarını işitiyordum. Oradan vaziyeti dürbün ile tetkike uğraş-mak bana sıkıntılı geldi. Daha ileriye, ateş yerine gitmek için kat'ı bir lüzum ve ihtiyaç hissediyordum ve bu noktayı, şimdi üzerinde bulunduğumuz tepeyi gösterdim. Oraya gitmek lazımdır ve "Buyurun gidelim" dedim. Otomobillere atladık, bu tepeye gelen yola dâhil olduk. Ara sıra güzergâhımızın soluna düşman mermileri düşüyordu. 4. Kolordu'nun firkaları şarktan garba güzergâhımızı kat ederek seri hatvelerle ilerliyorlardı. Biraz evvel dediğim gibi saat ikide şuraya çıkmış bulunuyorduk.”

ZAFERTEPEÇALKÖY ŞEHİT SANCAKTAR MEHMETÇİK ANITI

24

Atatürk; 31 Ağustos 1922 günü muharebe sahasını gezerken şehitler arasında düşman topçu mermisinin açtığı çukura gömülmüş bir sancaktar görür. Aziz şehit toprağın üstünde katılmış kolu ile sancağı dimdik tutmaktadır. Manzaradan etkilenen Başkomutan, savaştan sonra yapılacak anıt için bunun sembol alınmasını emreder.

Mimar Hikmet ve Taşçı İbrahim tarafından yapılan bu anıtın temeli, Atatürk tarafından 1924'de Zafertepede atılmış ve 1927'de törenle ziyarete açılmıştır.

1961'de 220 Sayılı Yasa ile anıtın olayın geçtiği Berberçam tepesine taşınması kararlaştırılmış, 1964 yılında da Zafertepe Zafer Abidesinin yapılmasıyla yerinden kaldırılarak Afyon Müzesine taşınmıştır. Tümgeneral Ali Özveren tarafından 1979'da şimdiki yerine yapıлып 30 Ağustos 1979'da ziyarete açılmıştır.

Anıtı Zafertepeçalköy-Dumlupınar asfaltının 2. kilometresinden sola ayrılan 600 m.lik yol ile ulaşılır.

ZAFERTEPEÇALKÖY YÜZBAŞI ŞEKİP EFENDİ ŞEHİTLİĞİ

25

Elazığ, Harput'ta doğmuştur. 22 Ağustos 1906'da harp okuluna girmiş ve 1909'da teğmen olarak mezun olmuştur.

29 Ağustos 1922'de Başkomutan Meydan Muharebesinde sıkıştırılan düşmana ortalık kararırken Altıntaş'ta bulunan 14. Süvari Tümeninin 3. Alayı 2. Bölüğü hücumla geçer. 2.Bölük Komutanı Yzb. Şekip Efendi Bölüğünün başında büyük bir cesaretle, çevre savunmasında bulunan 20 keşif düşman gruplarının içerisine saldırarak 2000 kadar düşmanı esir alır. Derinliklerde bulunan düşman toplarını ele geçirmek üzere hücumla geçtiğinde düşmanın cehennem ateşi ile karşılaşarak bir kısım erleriyle birlikte şehit düşer.

Abidenin 1. Yüzü: 29 Ağustos 1922 Muharebesinde Yunanlılara hücum eden Türk Süvari Kolordusunun verdiği şehitler anısına yapılmıştır. Kendilerine Hak'kın rahmeti niyaz olur.

Abidenin 2. Yüzü: İşgal altındayken bu yer

Uğrunda can verdin vatana

Sen çok büyüsun şehit asker

Ne yapılsa azdır hatırana.

Abidenin 3. Yüzü: 14. Süvari Fıkrasından 3. Alaydan Yüzbaşı Harputlu Şekip Efendi yine 3. Alaydan nefer Düzce'nin Üsküp Nahiyesinden Veysel Ömer, Keskin'in Yağlıken Köyünden Veli Mehmet, Akhisar'ın Tatasut Köyü'nden İbiş Ömer adlı şehitlerin isimleri yazılıdır.

ZAFERTEPEÇALKÖY KIRIK KAĞNI VE ÜÇ KOMUTAN ANITI

26

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk, 31 Ağustos 1922'de muharebe alanını dolandıktan sonra İsmet Paşa ve Fevzi Paşa ile Çal Köyde yıkık bir evin avlusunda, kırık bir kağıt üzerinde son durum değerlendirmesini yaptıkları anı sembolize eder. Anıt 2007 yılında Türkiye Şehitlikleri İmar Vakfınca yapılarak hizmete açılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk; 30 Ağustos 1924'te Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı temel atma törenindeki konuşmasında şöyle anlatacaktır. "Efendiler, Ağustos'un otuzbirinci günü takriben zeval-de idi ki, yine bu Çalköyü'nde, yıkık bir evin avlusu içinde İsmet Paşa ve Fevzi Paşa ile buluştuk. Kırık kağıt arabaları-nın döşeme ve oklarına ilişerek bundan sonraki vaziyeti mütalaa ettik. Kazandığımız meydan muharebesinin bütün seferi hitama erdirebilecek bir azamet ve ehemmiyette olduğunda ittifak ettik. Şimdi Bursa istikametinde çekilen düşman kuvvetlerini mahvetmekle beraber bütün ordu-yı asli ile bila-aram İzmir'e yürüyecektik."

BÜYÜKASLIHANLAR ÜÇ TEPELER ŞEHİTLİĞİ

30 Ağustos 1922 Başkomutan Meydan Muharebesinde, Büyük Aslıhanlar Köyü içinde şehit düşen Elazığ'lı Binbaşı Hacı Ömeroğlu Yusuf Ziya, Diyarbakır'lı Üsteğmen Mehmetoğlu Ahmet, Urfa'lı Teğmen Halil, İbrahimioğlu Mustafa Hilmi ile beraber 42 Mehmetçik anısına 1995 yılında yaptırılmıştır. Büyük Aslıhanlar köyünün hemen batısında yer alır. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, 30 Ağustos 1924'te Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı temel atma törenindeki konuşmasında o günü şöyle anlatacaktır.

27

“30 Ağustos sabahı Aslıhanlar üzerinden Dumlupınar istikametine gitmek isteyen düşman birlikleri bu bölgedeki 23. Tümen tarafından engellenmiş, öğleden itibaren kuzeyden, doğudan ve güneyden etkisini göstermeye başlayan 5. ve 4. Kolordularımızın topçu ve piyade atışlarında oluşan çok büyük bir ateş çemberi ile çevrilmiş ve akşama kadar cereyan eden kanlı bir muharebe sonunda 4-5-9-12-13. Tümenlerle batıya doğru çekilebilen diğer bazı kısımlarından oluşan asli kuvvetleri birçok esir ve telefata vermiş ve toplar ve otomobiller ve bütün ağırlık ve araç-gereçlerini tamamen bırakarak perişan edilmiştir. Piyade birliğimiz tarafından ancak akşam geç vakit tutulmuş olan Kızıldağ deresi vadisi yönünden kaçabilmiş döküntüler kısmen o gece ve ertesi günü o civardaki birlikler tarafından esir edilmiş ve bir kısmı da Saraycık ve Belova istikametlerinde Kızıldağ Deresi vadisini kesmiş olan Süvari Kolordumuz'un hücumuna uğrayarak Murat Dağlarına atılmış ve daha sonra bunlar dahi teslimiyete mecbur olmuşlardır.

GEDİZ ABİDE ANITI

28

Abide; Gediz ilçesi Abide köyü içinde, Uşak-Gediz-Simav karayolu kavşağındadır. Çevresi korkuluklarla çevrili yüksekçe bir podyum üzerinde 3 metre yüksekliğinde iki cephesi Osmanlıca kitabeli mermer bir anıttır. Abidenin ön yüzünde “ Bu taş 31 Ağustos 1922’de Yunan ordusunun İzmir’e doğru ricatını keserek Uşak’ta teslim olmalarını mecbur eden Türk Süvari Ordusunun bu civarda (Kocahan’da) verdiği şehitler anısına dikilmiştir. Kendilerine Cenab-ı Haktan rahmeti-i niyaz olunur. 54. Alay süvarisi Çavuş, Amasra’nın Ara nahiyesinden İbrahim Musa” yazılıdır. Yan tarafında ise “5. Alay süvarisi nefer Muğla’nın Kuyubağı köyünden Mehmet Ömer, 2. bataryasından nefer Ladikli Ömer Satılmış, 20. Alay süvarisi nefer Çankırı’nın Çavuş köyünden İsmail Hüseyin, Ketebe Kamil” yazmaktadır. Kurtuluş Savaşı sonunda yapılan Abide, 1995 yılında çevre düzenlemesi ve restoresi yapılmıştır.

EMET CEVİZDERE ŞEHİTLİĞİ VE ANITI

Bu anıt vatan uğruna 3 Eylül 1922 tarihinde Cevizderesinde Rauf Yüzbaşı komutasında Yunan askerine ağır kayıplar verdiren şehitler ve gaziler anısına Kütahya Valiliği, Emet Kaymakamlığı ve Günlüce Belediyesi işbirliği ile 1985 yılında yapılmıştır.

Emet, 14 Ağustos 1921'de Yunan işgaline uğramış, Yunan ordusu karargâhını hükümet binasına kurmuştur. Emetli Kuva-yi Milliyeciler Yunanlılardan kurtulmak için bir gece bu karargahı basarlar. Bu baskını haber alan Tavşanlıdaki Yunan birliği Emet'e bir tabur asker sevk etmiştir. Bu durumu bilen halk 80-100 kişiden ibaret bir güçle Cevizderesi boğazında pusu kurar. İki tarafı yamaç olan bu boğazdan geçmekte olan Yunan taburu Günlüce köylerinin de ricat yolunu kesmeleri ile iki ateş arasına alınmışlardır. Ateş o kadar ani ve etkili olmuştu ki düşman makineli tüfeklerini katırın sırtından indirip kurmaya fırsat bulamamıştır. Yunan taburundan sadece 20-25 kişi kurtulabilmiştir. Emet'e dönen gaziler ahali ile birlikte dağlara çekilmişler. Bu baskının intikamını almak isteyen düşman Kütahya'dan ve Tavşanlı'dan getirdikleri birliklerle Emet'e girmiş ve intikam için tek ev kalmayacak şekilde yakıp, yıkmışlardır.

KÜTAHYA ŞEHİTLER ANITI VE PARKI

Kütahya Hava Er Eğitim Tugayı karşısı, çevre yolu üzerinde 65.000 m² alan üzerine kurulmuştur. Anıt ana kaidesi 15 m yüksekliktedir ve geleneksel Türk mimarisi tarzında yapılmıştır. Ana kaidenin sağ ve sol taraflarında, 81 ilimizi temsil eden sütunlar vardır ve her birisi üzerinde temsil ettikleri ilin adı yazılıdır.

30

Park; Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından, bu vatan için şahadet mertebesine ulaşmış bütün şehitlerimiz ve yaşayan gazilerimizin anısına yapılmış olan Anıt Park, 14 Ağustos 2003 tarihinde T.O.B.B. yönetim kurulu başkanı M. Rifat Hisarcıkıloğlu tarafından ziyarete açılmıştır.

DR. YÜZBAŞI HAMDİ BEY VE ŞEHİT ASKERLER ANITI

Başkomutan Meydan Muharebesinin kazanıldığı 30 Ağustos 1922 günü, Kütahya'daki Mürettep Süvari Tümenine ilaç gönderen Dr. Yzb. Hamdi Bey ve ağırlıkları sevk ederken esir edilen 158 er, Kütahya - Afyonkarahisar karayolunun sağ tarafında Çavdarhisar sapağındaki eski porsuk köprüsü civarında 53. Yunan Alayı tarafından şehit edilmiştir.

31

Kurtuluş savaşımızın sağlık kahramanları ve şehitler anısına Kütahya – Afyonkarahisar yolu üzerinde Çavdarhisar yoluna dönmeden sol tarafta bulunan hafif yükseltili tepeye Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan sağlanan ödenek ve İl Özel İdaresinin katkıları ile “Dr. Yüzbaşı Hamdi Bey ve Şehit Askerler Anıtı” yapılmıştır.

TAVŞANLI DERBENT ŞEHİTLİĞİ ANİTİVE EVİ

İlimiz Tavşanlı ilçesi, Derbent Köyünde Kurtuluş Savaşı sırasında köy savunması için çarpışan köylülerin düşman askerleri tarafından yakalandığı ve bir evde toplanarak ateşe verilmesi sonucu 17 şehidin verildiği iki katlı ev bu olayın unutulmaması şehitlerimizin aziz hatırasının yeni nesillere aktarılması ve yapılan zulmün tüm dünyaya duyurulması için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ve İl Özel İdaresi'nin katkıları ile Müze haline getirilmiştir.

Bu evde ölen şehitlerimizin 21 Temmuz 1922 tarihinde, evin hemen yakınındaki duvarlarla çevrili ve köylülerce şehitler mezarlığı olarak anılan yere defnedildiği bilindiğinden söz konusu duvarlarla çevrili alanın iç ve dış düzenlemesi yapılmış, bu evde yakılan ve isimleri belli olan 17 şehidimizin isimleri mezarlık duvarına yazılarak aziz şehitlerimizin hatırası canlandırılmıştır.

